

Predmet C-819/19

**Sažetak zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 98. stavka 1.
Poslovnika Suda**

Datum podnošenja:

6. studenoga 2019.

Sud koji je uputio zahtjev:

Rechtbank Amsterdam (Nizozemska)

Datum odluke kojom se upućuje zahtjev:

18. rujna 2019.

Tužitelji:

Stichting Cartel Compensation

Equilib Netherlands B.V.

Tuženici:

Koninklijke Luchtvaart Maatschappij N.V.

Martinair Holland N.V.

Deutsche Lufthansa AG

Lufthansa Cargo AG

British Airways plc

Société Air France SA

Singapore Airlines Ltd

Singapore Airlines Cargo Pte Ltd

Swiss International Air Lines AG

Air Canada

Cathay Pacific Airways Ltd

SAS AB

Scandinavian Airlines System Denmark-Norway-Sweden

SAS Cargo Group A/S

Predmet glavnih postupaka

Glavni postupci odnose se na tužbe koje su podnesene građanskom sudu protiv više zračnih prijevoznika (u daljnjem tekstu: tuženici) zbog povrede zabrane zabranjenih sporazuma. Kao prvo, zahtijeva se utvrđivanje nezakonitog postupanja tuženika te, kao drugo, naknada štete.

Predmet i pravna osnova zahtjeva za prethodnu odluku

Zahtjev za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a odnosi se na pitanje je li nacionalni građanski sud nadležan izravno primijeniti članak 101. UFEU-a i na taj način utvrditi povrede pravila o tržišnom natjecanju Zajednice, čak i ako su te povrede počinjene u sektoru zračnog prijevoza prije stupanja na snagu Uredbe br. 1/2003 u vezi s letovima iz zemalja i u zemlje izvan Unije, odnosno EGP-a. Te se povrede u tom razdoblju mogu ispitati samo na temelju prijelazne odredbe predviđene člancima 104. i 105. UFEU-a.

Prethodno pitanje

Jesu li nacionalni sudovi u pogledu spora između oštećenih strana (u ovom slučaju otpremnika, korisnika usluga u zračnom prijevozu tereta) i zračnih prijevoznika, bilo na temelju izravnog učinka članka 101. UFEU-a ili, u svakom slučaju, članka 53. Sporazuma o EGP-u bilo na temelju (izravnog učinka) članka 6. Uredbe br. 1/2003, nadležni bez ograničenja primijeniti članak 101. UFEU-a ili, u svakom slučaju, članak 53. Sporazuma o EGP-u na sporazume, odnosno na usklađena djelovanja prijevoznika koja se odnose na usluge zračnog prijevoza tereta na letovima koji su se izvodili prije 1. svibnja 2004. između zračnih luka unutar Unije i zračnih luka izvan EGP-a, odnosno letovima koji su se izvodili prije 19. svibnja 2005. između Islanda, Lihtenštajna i Norveške i zračnih luka izvan EGP-a, odnosno letovima koji su se izvodili prije 1. lipnja 2002. između zračnih luka unutar Unije i Švicarske, čak i ako je pritom riječ o razdoblju u kojem se primjenjivala prijelazna odredba članaka 104. i 105. UFEU-a ili je navedeno u suprotnosti s tom prijelaznom odredbom?

Navedene odredbe prava Unije

Članci 85. do 89. Ugovora o EEZ-u, sada članci 101. do 105. UFEU-a

Uredba Vijeća (EEZ) br. 3975/87 od 14. prosinca 1987. o utvrđivanju postupka za primjenu pravila o tržišnom natjecanju na poduzetnike u sektoru zračnog prometa (SL 1987., L 374, str. 1.), osobito uvodne izjave te članci 1. i 7.

Uredba Vijeća (EZ) br. 1/2003 od 16. prosinca 2002. o provedbi pravila o tržišnom natjecanju koja su propisana člancima 81. i 82. Ugovora (SL 2003., L 1, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 1., str. 165. i ispravak SL 2016., L 173, str. 108.), osobito uvodne izjave te članci 6. i 16.

Sporazum između Europske zajednice i Švicarske Konfederacije o zračnom prometu (SL 2002., L 114., str. 73.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 11., svezak 60., str. 75.), osobito članci 1., 8. i 9.

Navedeni nacionalni propisi

Nema ih

Sažet prikaz činjenica i glavnog postupka

- 1 Stichting Cartel Compensation (SCC) i Equilib Netherlands B.V. (u daljnjem tekstu: tužitelji) ističu zahtjeve za naknadu štete koja je nastala u vezi s povredom prava tržišnog natjecanja. Tužitelji sa svojim „kupcima” dogovaraju da im oni ustupe svoja potraživanja te zatim nastoje ostvariti ta potraživanja pred sudom.
- 2 Ovi se predmeti odnose na globalni zabranjeni sporazum u području zračnog prijevoza tereta u razdoblju od 2000. do 2006. Odlukom od 9. studenoga 2010., Komisija je brojnim zračnim prijevoznicima izrekla novčane kazne zbog tajnog dogovaranja u pogledu naknada za gorivo i sigurnost za letove iz i unutar država članica Unije, odnosno EGP-a, tj. letove u države članice Unije, odnosno EGP-a te letove iz i unutar Švicarske, tj. letove u Švicarsku. Presudama od 16. prosinca 2015.¹, Opći sud Europske unije (u daljnjem tekstu: Opći sud) poništio je tu odluku.
- 3 Komisija je 17. ožujka 2017. donijela novu odluku i ponovno odredila novčane kazne za taj zabranjeni sporazum u pogledu zračnog prijevoza. Protiv te odluke ponovno su podnesene tužbe Općem sudu². Odluka u tim predmetima još nije

¹ Presude Air Canada/Komisija (T-9/11), Koninklijke Luchtvaart Maatschappij/Komisija (T-28/11), Japan Airlines/Komisija (T-36/11), Cathay Pacific Airways/Komisija (T-38/11), Cargolux Airlines/Komisija (T-39/11), Lan Airlines i Lan Cargo/Komisija (T-40/11), Singapore Airlines i Singapore Airlines Cargo PTE/Komisija (T-43/11), Deutsche Lufthansa i dr./Komisija (T-46/11), British Airways/Komisija (T-48/11), SAS Cargo Group i dr./Komisija (T-56/11), Air France – KLM/Komisija (T-62/11), Air France/Komisija (T-63/11) i Martinair Holland/Komisija (T-67/11)

² Predmeti Air Canada/Komisija (T-326/17), Koninklijke Luchtvaart Maatschappij/Komisija (T-325/17), Japan Airlines/Komisija (T-340/17), Cathay Pacific Airways/Komisija (T-343/17), Cargolux Airlines/Komisija (T-334/17), Latam Airlines Group i Lan Cargo/Komisija (T-344/17), Singapore Airlines i Singapore Airlines Cargo PTE/Komisija (T-350/17), Deutsche Lufthansa i dr./Komisija (T-342/17), British Airways/Komisija (T-341/17), SAS Cargo Group i dr./Komisija (T-324/17), Air France – KLM/Komisija (T-337/17), Air France/Komisija (T-338/17) i Martinair Holland/Komisija (T-323/17)

donesena. Međutim, Komisija se u pogledu letova između država članica Unije, odnosno EGP-a i drugih zemalja (u daljnjem tekstu: treće zemlje) ograničila na razdoblje trajanja zabranjenog sporazuma koje je mogla ispitati na temelju postupka utvrđenog Uredbom br. 1/2003. Prije stupanja na snagu te Uredbe Komisija je ispitivala povrede tržišnog natjecanja u skladu s Uredbom br. 3975/87, koja se, međutim, isključivo odnosila na međunarodni zračni promet između zračnih luka u Zajednici. Ispitivanje letova iz trećih zemalja i u treće zemlje u pogledu tržišnog natjecanja tada je bilo moguće samo u skladu s prijelaznom odredbom članka 104. i 105. UFEU-a.

- 4 Uredba br. 1/2003 primjenjivala se na letove između Unije i trećih zemalja od datuma svojeg stupanja na snagu 1. svibnja 2004., dok se na letove između država članica EGP-a i trećih zemalja primjenjivala tek od 19. svibnja 2005. Na letove između Unije i Švicarske od 1. lipnja 2002. primjenjivala su se pravila o zabranjenim sporazumima iz članka 8. i 9. Sporazuma između Europske zajednice i Švicarske Konfederacije o zračnom prometu, uključujući provedbene uredbe koje su se primjenjivale u tom razdoblju. U pogledu prethodnog razdoblja Švicarska se smatra trećom zemljom i stoga nije obuhvaćena odlukom Komisije.
- 5 Tužitelji u biti zahtijevaju, kao prvo, utvrđivanje jesu li tuženici i prije triju navedenih razdoblja zbog zabranjenih dogovora postupali protuzakonito i, kao drugo, naknadu štete (naime, zbog štete [otpremnicima] koji su ustupili svoja potraživanja tužiteljima). Potraživanja tužiteljâ stoga se odnose na cijelo razdoblje od 2000. do 2006. Zapravo je riječ o trima povezanim postupcima protiv različitih zračnih prijevoznika, odnosno jednome koji je pokrenuo SCC i dvama koja je pokrenuo Equilib.

Glavni argumenti stranaka glavnog postupka

- 6 Tužitelji kao glavni argument navode da zabrana zabranjenih sporazuma utvrđena u članku 101. UFEU-a u pogledu cijelog razdoblja trajanja zabranjenog sporazuma ima izravan horizontalni učinak tako da je sud koji je uputio zahtjev nadležan primjenjivati tu zabranu i na letove iz trećih zemalja i u treće zemlje koji su izvedeni prije razdoblja koja se navode u točki 4. Prethodna odluka nacionalnih tijela nadležnih za tržišno natjecanje ili Komisije u smislu članka 104. ili članka 105. UFEU-a nije potrebna. Tužitelji podredno tvrde da je sud koji je uputio zahtjev u skladu s člankom 6. Uredbe br. 1/2003 retroaktivno postao nadležan za primjenu članka 101. UFEU-a u svakom slučaju od 1. svibnja 2004., osim ako ta nadležnost prethodno nije postojala.
- 7 Prema mišljenju tuženikâ, članak 101. stavak 1. UFEU-a nema izravan horizontalni učinak. Sud koji je uputio zahtjev nadležan je za primjenu tog propisa tek nakon što nacionalna tijela ili Komisija donesu odluku na temelju članka 104. ili članka 105. UFEU-a. Tuženici u odgovoru na podrednu argumentaciju tužiteljâ tvrde da sud koji je uputio zahtjev na temelju članka 6. Uredbe br. 1/2003 nije ovlašten retroaktivno proglasiti zabranjenim djelovanje koje u trenutku u kojem se

dogodilo nije bilo zabranjeno. Priznavanje retroaktivnog učinka ne može se zaključiti ni iz teksta, ni iz svrhe, niti iz strukture Uredbe br. 1/2003 i protivno je načelu pravne sigurnosti.

Kratki pregled obrazloženja zahtjeva za prethodnu odluku

- 8 Sud koji je uputio zahtjev ističe da su se pravila o tržišnom natjecanju prije stupanja na snagu Uredbe br. 1/2003 primjenjivala u sektoru zračnog prometa na temelju Uredbe br. 3975/87 koja se pak ne primjenjuje na zračni prijevoz iz trećih zemalja i u treće zemlje. Stoga bi u pogledu tih letova nacionalna tijela i Komisija mogli upućivati samo na članak 104. ili članak 105. UFEU-a koji sadržavaju prijelaznu odredbu koja se odnosi na primjenu prava o tržišnom natjecanju. U skladu s člankom 104. UFEU-a, nacionalna tijela odlučuju u skladu s vlastitim zakonodavstvom i odredbama članka 101., osobito stavka 3., o dopuštenosti sporazumâ, odluka i usklađenog djelovanja. Ta prijelazna odredba primjenjuje se do trenutka donošenja odredbi predviđenih člankom 103. UFEU-a.
- 9 U ovom se slučaju stoga postavlja pitanje jesu li nacionalni sudovi u pogledu razdoblja tijekom kojeg se primjenjivala prijelazna odredba utvrđena člancima 104. i 105. UFEU-a nadležni za utvrđivanje postojanja povrede europskih propisa o tržišnom natjecanju između privatnih osoba.
- 10 Na temelju ranije sudske prakse Suda Europske unije (u daljnjem tekstu: Sud) postoje različita stajališta u pogledu tog pitanja. Britanski High Court of Justice (England and Wales) (Visoki sud, Engleska i Wales, Ujedinjena Kraljevina) proglasio je 4. listopada 2017. svoju nenadležnost u sporu u kojem je valjalo odgovoriti na isto pitanje. Tu je presudu potvrdio britanski Court of Appeal (Žalbeni sud, Ujedinjena Kraljevina). Međutim, sud koji je uputio zahtjev postavio je na temelju iste sudske prakse pitanje ne mora li odlučiti suprotno.
- 11 Sud koji je uputio zahtjev navodi tu raniju sudsku praksu Suda kako slijedi. Prema presudi Suda od 30. siječnja 1974., BRT/SABAM (predmet 127/73, EU:C:1974:6), zabrane iz članka 85. stavka 1. i članka 86. Ugovora o EEZ-u [članak 101. stavak 1. i članak 102. UFEU-a] prema svojoj su prirodi usmjerene na proizvodnju izravnih učinaka u pogledu odnosa među pojedincima kojima stoga izravno pripadaju prava koja sudovi država članica trebaju osigurati (točka 16.). Ako bi ostvarivanje tih prava koje provode pojedinci ovisilo o njihovoj upravnoj provedbi za koju su odgovorna tijela država članica ili Komisija, ta bi se prava oduzela pojedincima. Nacionalni sudovi stoga su nadležni za primjenu članka 85. Ugovora o EEZ-u [članak 101. UFEU-a] u sporovima između pojedinaca. Sud u toj presudi, međutim, navodi da se nacionalni sudovi trebaju suzdržati u sporu u kojem se stranka poziva na pravila o tržišnom natjecanju ako Komisija ili nacionalno tijelo nadležno za tržišno natjecanje također preuzmu istu obvezu (točka 21.).
- 12 U svojoj presudi od 30. travnja 1986., Asjes i dr. (spojeni predmeti 209/84 do 213/84, EU:C:1986:188), Sud je odlučio da „zračni prijevoz iz istih razloga kao i

drugi oblici prijevoza podliježe općim odredbama Ugovora o EEZ-u, uključujući odredbe koje se odnose na tržišno natjecanje” (točka 45.). Članci 88. i 89. Ugovora o EEZ-u [članci 104. i 105. UFEU-a] također se primjenjuju sve dok Komisija ne usvoji propise u skladu s člankom 87. Ugovora o EEZ-u [članak 103. UFEU-a]. Povrede prava o tržišnom natjecanju stoga se uvijek mogu utvrditi, a osobito se, ako je potrebno, mogu odobriti i izuzeća u skladu s člankom 85. stavkom 3. Ugovora o EEZ-u [članak 101. stavak 3. UFEU-a].

- 13 Međutim, Sud naglašava da nacionalni sudovi nisu nadležni za utvrđivanje postojanja povrede članka 85. Ugovora o EEZ-u [članak 101. UFEU-a] sve dok nacionalno tijelo ili Komisija nisu odlučili o navodnoj povredi, ali još uvijek mogu odlučiti i posljedično odobriti izuzeće. Suprotan zaključak doveo bi do zabrane i ništavosti određenih sporazuma prije nego što bi se moglo i odlučiti primjenjuje li se članak 85. Ugovora o EEZ-u [članak 101. UFEU-a] na te sporazume. To bi bilo protivno načelu pravne sigurnosti. U svojoj presudi od 11. travnja 1989., Ahmed Saeed Flugreisen i dr./Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs (predmet 66/86, EU:C:1989:140), Sud je potvrdio tu sudsku praksu.
- 14 Na temelju prethodnih razmatranja, sud koji je uputio zahtjev zaključuje da se Ugovorom nacionalnim građanskim sudovima dodjeljuje vlastita nadležnost za primjenu pravila o tržišnom natjecanju u sporovima između pojedinaca. Ta nadležnost neovisna je o upravnompravnoj provedbi za koju su odgovorna nadležna tijela za tržišno natjecanje. U skladu s člancima 104. i 105. UFEU-a, moguća je i upravnompravna i građanskopravna provedba a da pritom prvonavedeni oblik nema prednost.
- 15 Međutim, zbog ove dvostruke nadležnosti postoji opasnost od proturječnih odluka i pravne nesigurnosti. Upravo je izbjegavanje takvih problema prema uvjerenju suda koji uputio zahtjev bilo presudno za prethodno navedeno stajalište Suda da nacionalni sudovi ne mogu utvrditi povrede pravila o tržišnom natjecanju sve dok nadležna tijela još uvijek mogu odobriti izuzeće, po potrebi retroaktivno, u skladu s člancima 104. i 105. UFEU-a. U tom smislu, Sud je u prethodno navedenoj presudi Ahmed Saeed presudio da se članak 102. UFEU-a može u potpunosti primijeniti. U vezi s tim propisom koji se odnosi na zlouporabu vladajućeg položaja ne predviđa se izuzeće. Stoga nije potrebno uzeti u obzir odluke o izuzeću, niti može doći do povrede načela pravne sigurnosti. Prema mišljenju Suda, u tom se kontekstu prijelaznom odredbom utvrđenom člancima 104. i 105. UFEU-a ne može spriječiti izravna primjena članka 102. UFEU-a.
- 16 U skladu s tim, sud koji je uputio zahtjev smatra da ništa u ovom predmetu ne sprječava primjenu članka 101. UFEU-a koju provodi nacionalni sud. Naime, ne postoji opasnost od pravne nesigurnosti jer tuženici od nacionalnih tijela nadležnih za zaštitu tržišnog natjecanja ili Komisije nisu zatražili izuzeće tijekom relevantnog razdoblja trajanja zabranjenog sporazuma, a to sada više ni ne mogu od njih zatražiti.

- 17 Činjenica da je Komisija u svojoj odluci iz 2017. navela da nije nadležna odlučivati o razdoblju prije stupanja na snagu Uredbe br. 1/2003 također upućuje na to da nadležnim valja smatrati nacionalni sud. U suprotnom, u ovom trenutku ne bi postojalo niti jedno tijelo, bilo to nadležno tijelo ili nacionalni sud, koje bi moglo odlučiti o primjenjivosti zabrane predviđene člankom 101. UFEU-a u pogledu tog razdoblja. Time bi se nagradilo prikrivanje sporazuma kojima se utvrđuju cijene koji su tada sklopljeni, a koji mogu predstavljati povredu pravila o tržišnom natjecanju.
- 18 Sud koji je uputio zahtjev stoga zaključuje da je na temelju navedene sudske prakse Suda nadležan za naknadno odlučivanje o sporazumima između zračnih prijevoznika u pogledu razdoblja navedenih u prethodnom pitanju za letove iz trećih zemalja i u treće zemlje. Tijekom tih razdoblja primjenjivao se članak 101. UFEU-a i tada nisu odobrena izuzeća te se takva izuzeća više ne mogu odobriti. Sama okolnost da je postupak za utvrđivanje povrede i za odobrenje izuzeća izmijenjen stupanjem na snagu Uredbe br. 1/2003 ne utječe na primjenu pravila o tržišnom natjecanju u građanskom postupku.
- 19 Budući da se to stajalište razlikuje od britanske sudske prakse navedene u točki 10., sud koji je uputio zahtjev smatra da je za osiguravanje ujednačene primjene prava potrebno uputiti prethodno pitanje. Tim pitanjem sud koji je uputio zahtjev također traži od Suda da prilikom odgovora na pitanje uzme u obzir podredni argument tužitelja (vidjeti točke 6. i 7.). Strogo gledano, to nije potrebno s obzirom na to da je stajalište suda koji je uputio zahtjev u skladu s njihovim glavnim argumentom. Međutim, na zahtjev tužitelja i zbog učinkovitosti postupka, taj se argument uzeo u obzir u prethodnom pitanju, iako se u odluci kojom se upućuje zahtjev dodatno ne razmatra.